

ВІДГУК

офіційного опонента доктора педагогічних наук, голови циклової комісії гуманітарних дисциплін Рівненського державного аграрного коледжу

Криstopчук Тетяни Євгенівни

на дисертаційну роботу **Заскалети Світлани Григорівни**

"Тенденції професійної підготовки фахівців аграрної галузі в країнах Європейського Союзу",

подану на здобуття наукового ступеня доктора педагогічних наук за спеціальністю 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти

Актуальність обраної теми. Аграрна освіта відіграє ключову роль у підготовці фахівців для агропромислового комплексу держави і тим самим створює передумови підвищення конкурентоспроможності галузі. Україна прагне вийти на якісно новий рівень виробництва агропродукції, без розвитку ж науки і освіти та їх тісного взаємозв'язку з виробництвом це зробити неможливо.

Сьогодні рівень підготовки фахівців для агропромислового комплексу не в повній мірі відповідає соціально-економічним потребам суспільства, рівню розвитку виробництва та продовольчої безпеки держави, якості життя і безпеки довкілля, що спричинено: порушенням ланцюга безперервної освіти для забезпечення аграрної галузі від кваліфікованого робітника до фахівця найвищої ланки; невідповідністю рівня матеріально-технічної бази аграрних вищих навчальних закладів та наукових установ потребам сучасного аграрного виробництва; недосконалістю механізму втілення наукових розробок в аграрне виробництво.

Розв'язання зазначеної проблеми можливе за умови реформування аграрної освіти та науки на основі інноваційних підходів, що дозволить підвищити їх якість та результативність, сприятиме зростанню ефективності використання кадрового потенціалу галузі, забезпечить конкурентоспроможність агропромислового сектору економіки, підвищить добробут населення.

Саме тому дослідження провідних тенденцій професійної підготовки фахівців аграрної галузі в країнах Європейського Союзу, критичне осмислення

накопиченого досвіду в системі сільськогосподарської освіти країн ЄС набуває значущості, виступає передумовою встановлення загальних закономірностей і перспектив розвитку вітчизняної аграрної освіти в період інтеграції України у світову освітню систему. А від так – докторське дисертаційне дослідження Заскалети Світлани Григорівни є своєчасним і соціально значимим.

Обґрунтованість наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, забезпечується застосуванням у ході її виконання методології, адекватної меті і завданням, специфіці об'єкта і предмета дослідження; застосуванням необхідного комплексу методів дослідження (теоретичних, емпіричних, кількісної обробки результатів тощо), відповідною і достатньою джерельною базою, коректною кількісною обробкою та якісним аналізом, а також практичним впровадженням дослідницьких результатів.

Сформована автором джерельна база відзначається різноманітністю і достатньою структурною повнотою. Вона включає 557 найменувань, з них 208 – зарубіжних джерел англійською, болгарською та польською мовами, що слугує безперечним доказом інформативності та валідності представленої роботи. Значну цінність для дослідників та практиків педагогічної освіти мають додатки, які грамотно оформлені і представлені на 56 сторінках дослідження.

Стрижнем наукового апарату дослідження є концепція дослідження, яка забезпечила всебічність і комплексність розгляду професійної підготовки фахівців аграрної галузі в країнах Європейського Союзу, визначила логіку дослідження, його структуру, послідовність і етапність. В цілому концепція дослідження свідчить про методологічну зрілість автора у доборі комплексу наукових підходів у дослідженні обраної проблеми: системного, цілісного, порівняльного, діяльнісного тощо, які забезпечують вивчення обраної проблеми на міждисциплінарному рівні.

Обґрунтованість наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, забезпечується також апробацією результатів дослідження. За п'ятнадцять років роботи над дисертацією Заскалета С.Г. представила основні положення своєї дисертації на 42 науково-практичних і науково-методичних

конференціях різних рівнів, а також інших науково-практичних заходах. Така активна участь в науковому житті не тільки сприяла поширенню ідей дослідження, але й сформували її як авторитетного, відповідального і перспективного науковця, здатного донести вітчизняні здобутки у сфері аграрної освіти до світової спільноти. Певний досвід у цьому напрямі вже напрацьовано – це участь в наукових конференціях у таких містах Республіки Польща, як Гданськ, Бидгощ, Сопот, Щецин, Краків.

Наукова новизна одержаних результатів, що міститься у вступі до дисертації та в авторефераті, сформульована автором коректно і адекватно. Ми цілком погоджуємось з її положеннями:

- вперше обґрунтовано критерії класифікації країн ЄС за подібністю професійної підготовки фахівців аграрної галузі (соціальний, економічний, політичний) та на їх основі виокремлено дві групи країн ЄС за подібністю професійної підготовки фахівців аграрної галузі;
- виявлено соціально-економічні умови професійної підготовки фахівців аграрної галузі в країнах Європейського Союзу;
- обґрунтовано критерії порівняння професійної підготовки фахівців аграрної галузі в країнах ЄС (освітньо-організаційний; інтеграції навчання, науки і виробництва; фінансово-економічний);
- визначено тенденції (загальні, особливі, специфічні) професійної підготовки фахівців аграрної галузі для кожної групи країн ЄС;
- здійснено порівняльний аналіз тенденцій професійної підготовки фахівців аграрної галузі в країнах Західної та Східної Європи;
- на основі порівняльного аналізу визначено провідні тенденції професійної підготовки фахівців аграрної галузі для всіх країн ЄС;
- визначено напрями модернізації професійної підготовки фахівців аграрної галузі в Україні з урахуванням досвіду Європейського Союзу.

Робота має логічну і послідовну структуру, повністю охоплює головні складові досліджуваної проблеми та послідовно розкриває основні завдання наукового пошуку автора. Кожен із п'яти розділів дисертації насичений новими науковими

фактами. Розділ I автор присвячує обґрунтуванню науково-методологічного апарату дослідження та розробці ряду важливих для проведення дослідження проблем, зокрема, щодо соціально-економічних умов розвитку системи професійної підготовки фахівців аграрної галузі в країнах ЄС. Запропонована автором класифікація країн ЄС щодо подібності професійної підготовки фахівців аграрної галузі базується на трьох критеріях: соціальний, економічний, політичний. У результаті виокремлено дві груп країн, на матеріалах яких розкривались в роботі загальні, особливі та специфічні тенденції професійної підготовки фахівців аграрної галузі.

У Розділі II, присвяченому професійній підготовці фахівців аграрної галузі в країнах Західної Європи, автор розкриває загальні, особливі та специфічні тенденції. Дослідниця успішно визначає особливості професійної підготовки фахівців аграрної галузі у Німеччині, Франції, Данії, Великій Британії, а також специфічні риси підготовки в інших країнах Західної Європи, зокрема, Фінляндії, Ірландії, Греції, Італії, Бельгії, Португалії, Нідерландах, залучивши до аналізу широкий масив іншомовних джерел.

У характеристиці тенденцій професійної підготовки фахівців аграрної галузі в країнах Східної Європи (Розділ III) особливо цінним для вітчизняної освіти є виокремлення загальних та особливих тенденцій, адже контексти і проблеми професійної підготовки фахівців аграрної галузі в цих країнах є наближеними до України. До таких на рівні загальних тенденцій автор відносить: глобалізацію; демократизацію; індивідуалізацію; альтернативні шляхи отримання аграрної освіти; розвиток нормативно-правової бази; співробітництво країн щодо професійної підготовки фахівців аграрної галузі та сільського розвитку; спрямованість професійної підготовки фахівців аграрної галузі на забезпечення якості сільськогосподарської продукції та захисту навколишнього середовища; впровадження загальноєвропейських стандартів професійної підготовки фахівців аграрної галузі; професіоналізацію аграрних університетів; умотивованість студентів у навчанні у вищих навчальних закладах; запровадження профільного навчання тощо, а на рівні особливих – поява нових спеціальностей; переважання

кількості студентів, які бажають навчатися за денною формою у державних закладах аграрної освіти; надання широкого спектру сільськогосподарських спеціальностей; адаптація навчально-методичного забезпечення дисциплін до тих, які існують у країнах Західної Європи; використання сучасних засобів навчання; впровадження дистанційної освіти; збільшення кількості студентів сільськогосподарських університетів; схильність системи професійної підготовки фахівців аграрної галузі до моделі державної підтримки; недостатня участь у міжнародних програмах; обмеження кількості безплатних місць на денній формі навчання і практично необмежена кількість платних місць на заочній чи вечірній формах навчання; перевага кількості студентів-заочників у порівнянні зі стаціонаром у більшості недержавних навчальних закладів.

У дослідженні автор виокремлює спільне та відмінне у професійній підготовці фахівців аграрної галузі в країнах Західної та Східної Європи (Розділ 4). Відзначимо, що автор справила із цим завданням, використавши інструментарій порівняльної педагогіки. Проектуючи результати дослідження на український освітньо-науковий простір, Заскалета С.Г. обґрунтувала рекомендації щодо використання позитивного досвіду окремих країн ЄС для впровадження його в Україні: концентрація й інтеграція освітніх ресурсів; впровадження дистанційних форм навчання; надання розширених освітніх послуг та інформації для фермерів; системи виробничого навчання та учнівства; рання спеціалізація.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що окремі його положення, результати і висновки можуть застосовуватися для обґрунтування політики у аграрній галузі в Україні, зокрема, у розробці концептуальних та нормативних документів з питань професійної підготовки фахівців аграрної галузі в Україні; для розробки нових і оновлення існуючих навчальних курсів, методичних рекомендацій з педагогіки вищої школи, історії педагогіки, іноземної мови за професійним спрямуванням; при підготовці студентів до проходження закордонної практики, а також для участі у міжнародних програмах студентів та викладачів вищих закладів сільськогосподарської освіти. Результати дослідження

можуть застосовуватися також в теоретичних та експериментальних дослідженнях з теорії та методики професійної освіти тощо.

Основні результати дисертаційного дослідження опубліковано в 62 наукових працях, із них – 1 монографія, 1 навчальний посібник з грифом Міністерства освіти і науки, молоді і спорту України (у співавторстві), 25 одноосібних статей у провідних фахових виданнях України, 4 статті у зарубіжних періодичних виданнях, 24 статті у збірниках матеріалів конференцій, 5 статей у виданнях матеріалів конференцій Республіки Польща, 2 статті у наукових виданнях у співавторстві. Дані кандидатської дисертації не використано в цьому докторському дослідженні.

Основні теоретичні положення знайшли відображення в публікаціях автора у вітчизняних та зарубіжних виданнях. Зміст монографії і автореферату відображає основні положення дисертації.

Висновки дослідження відповідають його завданням та впливають із змісту роботи.

При загальній позитивній оцінці якості докторської дисертації Заскалети С.Г. необхідно зазначити окремі дискусійні положення роботи та побажання щодо майбутніх перспектив її розвитку:

1. У авторефераті на с. 1 доречним було б доповнити нормативно-правову базу державними документами щодо розвитку аграрного сектора економіки країн ЄС та України в сучасних соціально-економічних умовах розвитку суспільства.

2. При аналізі нормативно-правової бази України щодо професійної підготовки фахівців аграрної галузі (Розділ 5.1.) доречним було б спеціально розглянути: Закон України "Про основні засади аграрної політики на період до 2015 року" (2005), Наказ Міністерства аграрної політики України "Про розвиток системи аграрної освіти та удосконалення підготовки кадрів для агропромислового комплексу" (2007), Концепцію реформування і розвитку аграрної освіти та науки (2011).

3. Вважаємо, що серед тенденцій професійної підготовки фахівців аграрної галузі у Королівстві Данія, виділених автором на с. 152 дисертації, мала знайти

своє місце тенденція впровадження сільськогосподарських професійно-підготовчих проектів (Produktionsschulen – продукційних шкіл: садівництво, бджільництво, ландшафтний дизайн, готельний бізнес на фермі), характерна також і для іншої країни Скандинавії – Королівства Швеції.

4. Дискусійними вважаємо визначення дуальної системи навчання як специфічної тенденції професійної підготовки фахівців аграрної галузі в Німеччині (с. 19 у авторефераті). Хоча на с. 100, 122 дисертації автор визначає дуальну систему навчання, не як специфічну тенденцію, а як характерну особливість системи професійної підготовки фахівців аграрної галузі у Німеччині.

У педагогіці поняття "дуальна система" вперше було використано у Німеччині в 1960 році для позначення нової форми організації професійного навчання. Правовою основою для здійснення дуальної освіти є Закон "Про професійну освіту", затверджений 14 серпня 1969 року та модернізований у 1999 році. А, отже, дуальна система в Німеччині має значну історію успішного розвитку та визнається на міжнародному рівні як характерна особливість системи професійної підготовки фахівців, що є передумовою досягнення країною економічної продуктивності.

5. Враховуючи, що Норвегія не належить до списку 28 країн-членів Європейського Союзу та не є країною-кандидатом на вступ до ЄС, не зовсім зрозумілим є розгляд специфічних рис професійної підготовки фахівців аграрної галузі у цій країні на 6 сторінках дисертації (с.187-192), що виходить за рамки об'єкта дослідження.

6. Робота містить 16 таблиць, 1 рисунок. Однак, для дисертаційного дослідження, спрямованого на виявлення загальних, особливих та специфічних тенденцій професійної підготовки фахівців аграрної галузі у кожній групі країн ЄС, розробка власних таблиць з порівняннями таких

тенденцій є необхідним інструментом проведення аналізу. Тому варто було б з метою оптимізації сприйняття матеріалу у Розділі 4.1. Порівняльний аналіз тенденцій професійної підготовки фахівців аграрної галузі у Західній та Східній Європі та у Розділі 5.3. Напрями співробітництва України і ЄС у професійній підготовці фахівців аграрної галузі з урахуванням досвіду країн ЄС задекларовані положення узагальнити у вигляді авторських таблиць та схем.

Висновок. Дисертаційна робота Заскалети Світлани Григорівни "Тенденції професійної підготовки фахівців аграрної галузі в країнах Європейського Союзу" є самостійним завершеним науковим дослідженням, яке містить нові наукові результати в галузі теорії і методики професійної освіти. За своїм обсягом, обґрунтованістю проведених досліджень, науковою значущістю отриманих результатів дисертаційна робота Заскалети С. Г. відповідає вимогам п.п. 13,14, 15 "Порядку присудження наукових ступенів та присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника" Постанови Кабінету Міністрів України від 24.07.2013 р. №567, а її автор заслуговує на присудження наукового ступеня доктора педагогічних наук за спеціальністю 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти.

07 вересня 2015 р.

Доктор педагогічних наук,
доцент кафедри теорії і методики виховання
Рівненського державного
гуманітарного університету

Т.Є.Криstopчук

